

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากเนื่องจากประชากรกว่าครึ่ง โลกบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ประเทศไทยก็ถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีประชากรปลูกข้าวกันมากในหลายพื้นที่ต่างๆภาคของประเทศ ทั้งนี้เพราะข้าวเป็นอาหารหลักของประชาชนในชาติ จากสถิติข้าวของไทย ระหว่างปี การเพาะปลูก 2541/42 ถึงปีการเพาะปลูก 2544/45 ดังตารางที่ 1.1 จะเห็นว่าผลผลิตข้าวของไทยมี แนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะระหว่างปีการเพาะปลูก 2542/43 และ 2543/44 ผลผลิตมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเพาะปลูกที่เพิ่มสูงขึ้น

ตารางที่ 1.1 สถิติข้าวของประเทศไทย ประกอบด้วย เนื้อที่เพาะปลูกข้าว และผลผลิตข้าว

ปีการเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	% Δ	ผลผลิต (ล้านตัน)	% Δ
2541/42	62.70	-	23.00	-
2542/43	64.44	2.8	24.17	5.1
2543/44	66.49	3.2	25.84	6.9
2544/45	66.27	-0.3	26.51	2.3

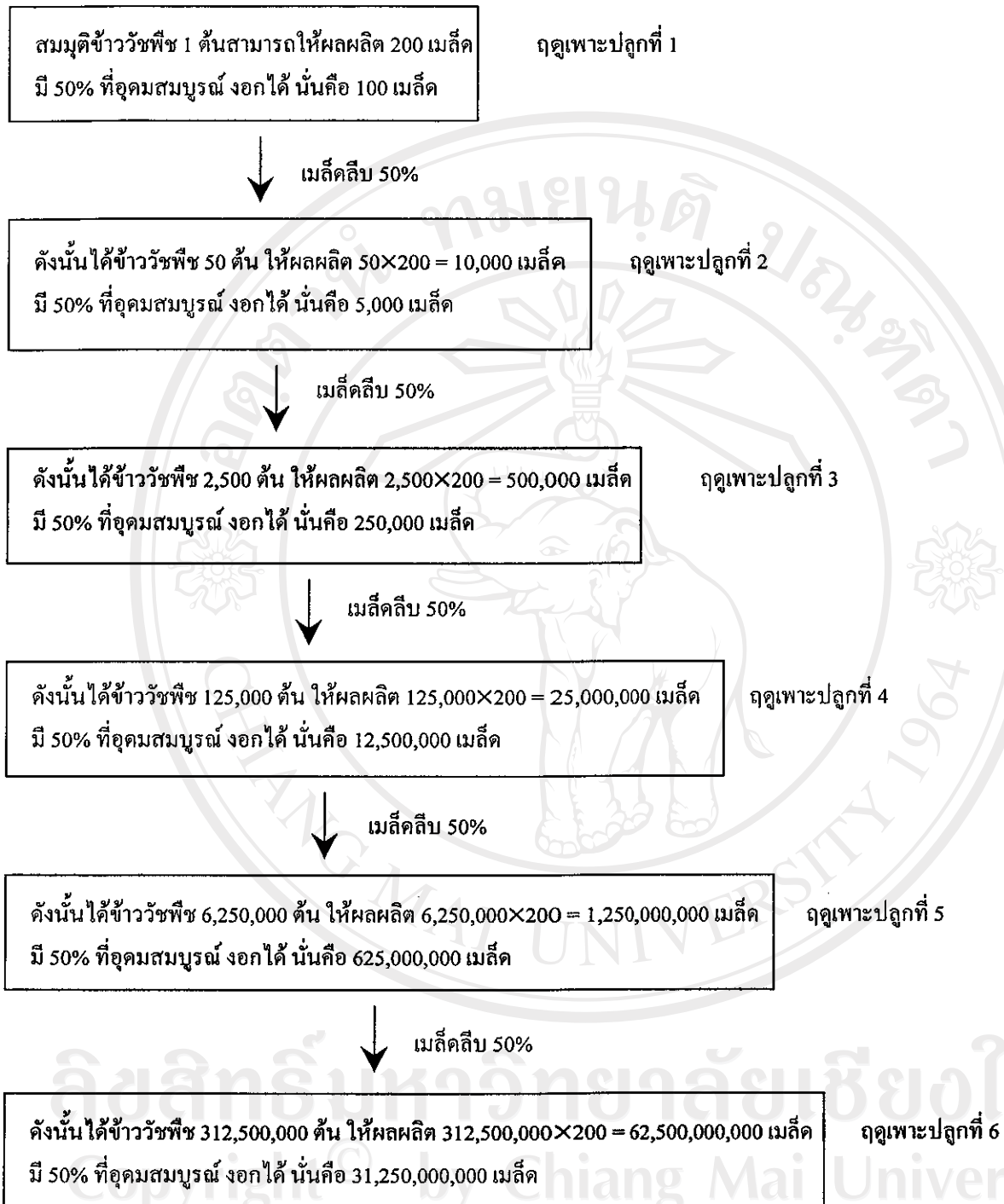
ที่มา : กระทรวงพาณิชย์ (2546)

นอกจากนี้ปัจจุบันได้มีการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าว ทั้งที่เป็นพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง และรสชาติดี หรือพันธุ์ข้าวที่สามารถเลือกปลูกได้ในสภาพพื้นที่ภูมิประเทศและภูมิอากาศที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาทางด้านการผลิต เทคนิคการผลิต เทคโนโลยีการผลิต ตลอดจนการพัฒนาทางด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าว อย่างไรก็ตามในการปลูกข้าวของเกษตรกรยังคงต้องเผชิญกับปัญหาเดิมๆเช่น แมลงศัตรูพืช วัชพืช และโรคต่างๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ย่อมทำให้เกษตรกรได้รับผลผลิตข้าวลดลง นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าว ในปัจจุบันบางพื้นที่ของประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นนั่นคือ ปัญหาการรุกรานของข้าวป่าในนาข้าว โดยข้าวป่าชนิดดังกล่าวนี้ ไม่ใช่ข้าวป่าที่พบในสภาพธรรมชาติบริเวณริมถนน ริมคลอง หรือบริเวณขึ้นแฉะ แต่เป็น

ข้าววัชพืชซึ่งเป็นลูกผสมระหว่างข้าวป่าและข้าวปลูก (จรรยา มณีโชติ, 2547) ดังนั้นเมื่อข้าวป่าที่เป็นวัชพืชรุกรอบคณาข้าวจึงแก่งแย่งน้ำ แย่งปุ๋ย แย่งธาตุอาหารในดิน ทำให้มีความเจริญเติบโตรวดเร็วและสมบูรณ์กว่าข้าวที่เกษตรกรปลูก ซึ่งปัญหานี้ได้ส่งผลทำให้ผลผลิตและกำไรของเกษตรกรที่ได้รับจากการผลิตข้าวลดลง

ข้าวป่าที่พบในนาข้าวหรือข้าววัชพืชนั้นมีหลายลักษณะ แต่จากการสอบถามเกษตรกรในเบื้องต้นพบว่า ส่วนใหญ่จะมีลำต้นสูงกว่าข้าวที่เกษตรกรปลูก และเมื่อเป็นรวงแก่ หากถูกกระทบแล้วจะร่วงง่ายมาก นั่นคือหากข้าววัชพืชเจริญเติบโตได้ดีและสมบูรณ์กว่าข้าวปลูกจะทำให้ไม่สามารถเกี่ยวได้เพราะจะร่วงก่อนข้าวปลูก แต่ก็มีข้าววัชพืชบางต้น เมื่อถูกเกษตรกรตัดออกแล้วจะสามารถแตกกอ เจริญเติบโตขึ้นมาที่หลังทำให้สามารถเกี่ยวไปพร้อมกับข้าวปลูกได้ จึงปะปนไปกับเครื่องเก็บเกี่ยวข้าวและอาจกลายเป็นเมล็ดพันธุ์ที่กระจายไปสู่แปลงเพาะปลูกข้าวแปลงอื่นๆ อย่างรวดเร็ว โดยปัญหานี้อาจขยายเป็นการรุกรอบคณาใหญ่ได้ดังแสดงในรูปที่ 1.1 ถ้ามีข้าววัชพืชในนาเพียง 1 ต้น แล้วเจริญเติบโตขึ้นเป็นกอ สมมุติให้ในกอนี้สามารถผลิตเมล็ดข้าวได้ 200 เมล็ด แล้วทั้งหมดนี้ร่วงลงในนา เมื่อถึงฤดูทำนาครั้งต่อมา ข้าววัชพืชจาก 200 เมล็ดนี้ สามารถมีโอกาสงอกได้เพียงร้อยละ 50 นั่นคือ มีเมล็ดข้าววัชพืช 100 เมล็ด ซึ่งอาจมีการเกิดเมล็ดลีบประมาณร้อยละ 50 สรุปได้เมล็ดข้าววัชพืชที่สมบูรณ์ทั้งหมด 50 เมล็ด แล้วทั้ง 50 เมล็ดนี้ได้ผลิตเมล็ดข้าววัชพืชขึ้นอีกมากมาย จนเมื่อถึงฤดูเพาะปลูกที่ 6 ซึ่งบางพื้นที่ปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง นั้นหมายถึงเพียง 3 ปี พบว่าเกิดมีเมล็ดข้าววัชพืชในนาข้าวถึง 31,250,000,000 เมล็ด หากเกษตรกรละเลยปัญหานี้ ไม่มีการจัดการใดๆที่จะกำจัดข้าววัชพืชออกจากแปลงนาแล้ว ฤดูการทำนาในครั้งต่อๆมาอีกไม่กี่ครั้งก็จะมีข้าววัชพืชทั่วทั้งแปลงจนทำให้ไม่ได้ผลผลิตจากข้าวที่เกษตรกรปลูกเลย

จะเห็นได้ว่าจากจุดเล็กๆที่เกษตรกรมองข้ามอาจก่อให้เกิดเป็นปัญหาใหญ่ในอนาคตได้ โดยเกษตรกรบางรายประสบปัญหานี้ถึงกับเลิกทำนาแล้วไปทำงานอื่น ซึ่งปัญหานี้ได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในบางพื้นที่ของประเทศไทย เช่น จังหวัดกาญจนบุรี นครนายก และสุพรรณบุรี (จรรยา มณีโชติ, 2546) ดังนั้นปัญหาการรุกรอบคณาของข้าววัชพืชในแปลงนา มีผลต่อความสูญเสียกำไรใน 2 กรณีคือ กรณีแรกเนื่องจากข้าววัชพืชที่ขึ้นในแปลงนาไม่สามารถเกี่ยวได้และทำให้ผลผลิตข้าวลดลง ทำให้ผลตอบแทนที่ได้จากการผลิตข้าวลดลงไปด้วย นอกจากนี้เกษตรกรบางรายยังมีต้นทุนเพิ่มขึ้นในส่วนของการกำจัดข้าววัชพืชออกจากแปลงนา จึงยิ่งทำให้กำไรที่ได้จากการปลูกข้าวลดลงกรณีที่สอง ข้าววัชพืชบางต้นสามารถเกี่ยวไปพร้อมกับกับข้าวปลูกได้ ทำให้ข้าวที่เกษตรกรปลูกมีการปลอมปน (เนื่องจากเมล็ดในของข้าววัชพืชเมื่อทำการสีแล้วจะมีสีแดง) ส่งผลถึงราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้เพราะจะถูกกดราคาจากผู้รับซื้อข้าว โดยในการศึกษาครั้งนี้จะทำการประเมินถึงความสูญเสียกำไรที่เกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าว

รูปที่ 1.1 การคำนวณการให้ผลผลิตของข้าววัชพืช

ที่มา: จรรยา มณีโชติ (2546)

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อประเมินความสูญเสียกำไรในการผลิตข้าวของเกษตรกรในกรณีที่ได้รับผลกระทบจากการรุกรานของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าว
- 2) วิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสูญเสียกำไรอันเนื่องมาจากการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวของเกษตรกร

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อทราบถึงความสูญเสียกำไรที่เกิดขึ้นจากการรุกรานของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าว และรู้ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการรุกรานของข้าววัชพืชซึ่งมีผลต่อความสูญเสียกำไรที่ได้จากการผลิตข้าวของเกษตรกร ทั้งในการปลูกข้าวนาปีและนาปรัง จะได้เป็นแนวทางหาวิธีการจัดการกับปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวของเกษตรกร เพื่อลดการสูญเสียดังกล่าว

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษานี้ทำการศึกษาเฉพาะกรณี ต.เขาสามลือหาบ และ ต.โคกตะบอง อ.ท่ามะกา จ.กาญจนบุรี โดยศึกษาถึงการสูญเสียกำไรที่เกิดจากปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวของเกษตรกร ตลอดจนศึกษาในเรื่องของการผลิต ผลตอบแทนที่ได้รับจากการผลิต ต้นทุนการผลิต กำไร ปัญหาที่เกิดกับการปลูกข้าว ต้นทุนในการจัดการปัญหาต่างๆ รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้เกิดการสูญเสียกำไรอันเนื่องมาจากการรุกรานของข้าววัชพืช โดยเปรียบเทียบผลการศึกษาที่ได้จากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่ที่ประสบกับปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว และเกษตรกรในพื้นที่เดียวกันแต่ไม่ประสบกับปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว ซึ่งทำการศึกษาในฤดูกาลเพาะปลูกข้าวนาปี 2545 และฤดูกาลเพาะปลูกข้าวนาปรัง 2546